

Janusz Kuczyński

Dalsze denary rzymskie ze skarbu ze Skrobaczowa, pow. Busko

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 5, 143-150

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JANUSZ KUCZYŃSKI

DALSZE DENARY RZYMSKIE ZE SKARBU ZE SKROBACZOWA, POW. BUSKO

Dzięki uprzejmości Waława Lorka, prezesa Kieleckiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego¹, dotarłem w początkach 1966 roku do trzy-nastu denarów rzymskich znajdujących się w posiadaniu osób prywatnych, a pochodzących z częściowo rozproszonego skarbu ze Skrobaczowa².

Problem przynależności opisywanych tu denarów do zespołu skrobaczow-skiego nie budzi zastrzeżeń. Wszyscy obecni właściciele znają pochodzenie monet zakupionych bądź otrzymanych w darze od nieżyjącego już Włodzi-mierza Gierowskiego, od którego w 1962 r. Muzeum Świętokrzyskie nabyło 76 denarów pochodzących ze skarbu odkrytego w 1909 r. w Skrobaczowie. Liczyć się natomiast należy z możliwością, iż przed uzyskaniem skarbu przez Muzeum Świętokrzyskie uległo rozproszeniu znacznie więcej niż trzynaście denarów.

Stan zachowania opisywanych denarów jest analogiczny do opublikowa-nych już 76 egzemplarzy. Posiadają one silnie starte powierzchnie, dokumen-tujące fakt dłuższego ich obrotu przed zdeponowaniem w ziemi. Ponadto denar Marka Aureliusza figurujący w załączonym katalogu pod numerem 8 został uszkodzony już po wydobyciu skarbu z ziemi. Wynikający ze złego stanu zachowania brak szczegółów przedstawień, a zwłaszcza fragmentów napisów, znacznie utrudnił precyzyjną identyfikację poszczególnych egzemplarzy.

Zestawienie denarów uszeregowanych w porządku chronologicznym przed-stawia się następująco:

Trajan	1
Hadrian	4
Antoninus Pius	2
Marek Aureliusz	1
Faustyna II, żona Marka Aureliusza	5
<hr/>	
łącznie	13 denarów

¹ Pragnę w tym miejscu wyrazić głęboką wdzięczność Panu Waławowi Lor-kowi za umożliwienie mi opracowania posiadanych przez siebie denarów, a także pomoc w dotarciu do dalszych egzemplarzy, których Właścicielom składam podziękowanie za udostępnienie mi monet.

² J. Kuczyński *Skarb denarów rzymskich ze Skrobaczowa, pow. Busko*, „Rocz-nik Muzeum Świętokrzyskiego”, II/1964, s. 115—136.

Tym samym obecnie znany skład powiększonego z ilości 76 do 89 denarów skarbu ze Skrobaczowa jest następujący:

Trajan	3
Hadrian	13
Eliusz	1
Antoninus Pius	18
Faustyna I, żona Antoninusa Piusa	12
Marek Aureliusz	17
Faustyna II, żona Marka Aureliusza	10
Lucjusz Werus	2
Lucilla, żona Lucjusza Werusa	1
Kommodus	7
Kryspina, żona Kommodusa	3
Septimiusz Sewer	1
Julia Domna, żona Septimiusza Sewera	1
<u>łącznie denarów</u>	<u>89</u>

Nowo uzyskane denary, co stwierdzono w trakcie ich określania, podobnie jak już opublikowane, pochodzą wyłącznie z mennicy rzymskiej.

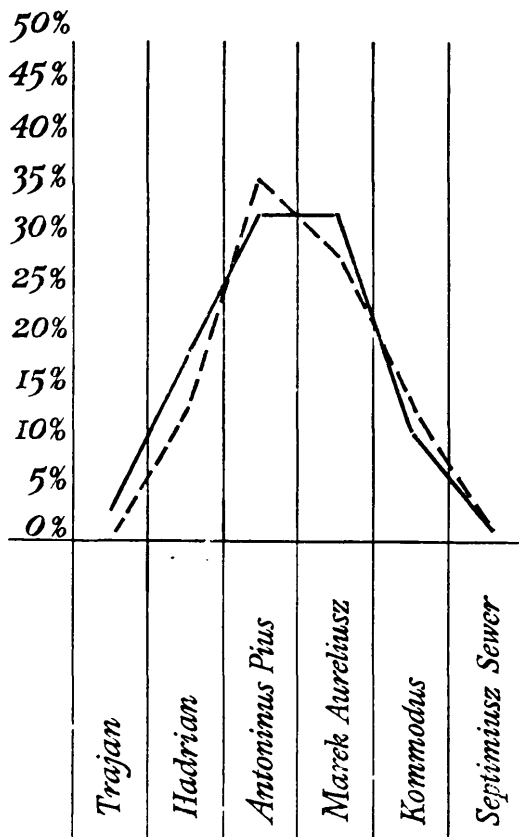
Podkreślić należy, że opisywane denary nie wpłynęły na poprzednio ustaloną chronologię skarbu oraz nie zaważyły niemal wcale na jego strukturze chronologicznej, która obecnie kształtuje się w sposób przedstawiony na tablicy I. Tak więc wnioski, wyrażone w publikacji skarbu, a zwłaszcza określenie czasu zdeponowania go w ziemi na około połowę III wieku n. e. pozostają nadal aktualne³. Przyjąć też można, że ewentualne dalsze ubytki, do których nie zdołano dotrzeć, również nie powinny wpłynąć w sposób zasadniczy na dotychczasowe ustalenia.

Załączona tabela przedstawia strukturę chronologiczną skarbu, wyrażoną stosunkiem procentowym monet reprezentujących okresy panowania poszczególnych cesarzy. Celem uzyskania większej przejrzystości do liczby monet poszczególnych panujących włączono występujące monety ich żon oraz współpanujących. Linia przerywaną oznaczono strukturę skarbu, ustaloną dla uprzednio znanych 76 denarów, natomiast linią ciągłą strukturę obecnie aktualną, czyli dotyczącą 89 denarów.

W opisie denarów zachowano zasady zastosowane w inwentarzu skarbu ze Skrobaczowa, umieszczonym w II tomie „Rocznika Muzeum Świętokrzyskiego”, to znaczy: części legend trudno czytelne skutkiem zatarcia lub wadliwego odbicia stempla, lecz możliwe do zrekonstruowania, ujęto w nawiasy. Litera i cyfry nie dające się odtworzyć wykropkowano. Miejsca napisów rozdzielone wizerunkiem oznaczono znakiem pauzy. Numeracja denarów w katalogu odpowiada numeracji zdjęć.

Identyfikację denarów przeprowadzono w oparciu o pracę H. Mattingly *Coins of the Roman Empire in the British Museum* (London, tom III, 1936; tom IV, 1940).

³ Ibid. s. 121—122.

KATALOG

Denary oznaczone numerami 3, 5, 6, 7, 11, 12, 13 posiada Wacław Lorek; denary nr 1, 8, 9 Alina Polakowska; denar nr 10 Janusz Wojciechowski; denar nr 2 Janina Warzała; denar nr 4 M. Zagórski — wszyscy zamieszkali w Kielcach. Zdjęcia denarów wykonał Henryk Pieczul.

TRAJAN (98—117 r.)

1. 106 (?) r. Av. IMP TRAIANO AVG GER DAC [PM TR P] Popiersie Trajana w prawo. Draperia na lewym ramieniu, na głowie wieniec.

Rv. COS V PP SPQR OPTIMO P [R]... Cesarz na kwadrydze zaprzężonej w cztery konie, jadącej w prawo.

Mat. III, s. 78, poz. 350

Waga: 2,86

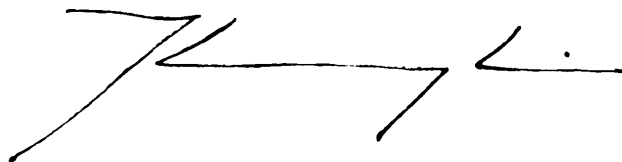
HADRIAN (117—138 r.)

2. 119—122 r. Av. [IM] P CAESAR TRAIAN H—ADR [IANVS AVG] Popiersie Hadriana w prawo. Draperia na lewym ramieniu, na głowie wieniec.

- Rv. P [M TR] — P [COS] III Nagi Mars kroczy w prawo z włócznią w prawym ręku i trofeum na lewym ramieniu.
Mat. III, s. 255, poz. 113 Waga: 2,91
3. 128—132 r. Av. HADRIANVS — AVGVSTVS PP Głowa Hadriana w wieńcu w prawo.
Rv. IVSTITIA — A [VG], u dołu poziomo COS III Justitia siedzi na tronie w lewo, trzymając w rękach paterę i berło.
Mat. III, s. 305, poz. 522 Waga: 2,74
4. 119—138 r. Av. [HADRIA] NVS — AVG COS III PP Głowa Hadriana w wieńcu w prawo.
Rv. ROM[A] — [FELIX] Postać siedzi na krześle w lewo.
Mat. III, s. 329, poz. 706 Waga: 2,97
5. 134—138 r. Av. HADRIANVS — [AVG] COS III PP Popiersie Hadriana w prawo z draperią na ramionach.
Rv. [GER] — MANIA Germania stoi na wprost z głową w prawo, trzymając w prawej ręce włócznię i opartą o ziemię owalną tarczę w ręce lewej.
Mat. III, s. 346, poz. 842. Waga: 2,89
- ANTONINUS PIUS (138—161 r.)
6. 148—149 r. Av. AVRELIVS CAE — SAR AVG PII F Głowa Marka Aureliusza w prawo.
Rv. TR POT III — [COS] II Minerwa w hełmie stoi w prawo, trzymając w prawej ręce włócznię i opartą o ziemię tarczę w lewej ręce.
Mat. IV, s. 99, poz. 684 Waga: 2,78
7. 159—160 r. Av. AVRELIVS CAESAR [AVG] PII F Głowa Marka Aureliusza w prawo.
Rv. TR POT XIV — [COS] II Minerwa w hełmie i stroju wojennym kroczy w prawo, niosąc w prawej ręce wzniesiony oszczep i uniesioną tarczę w ręce lewej.
Mat. IV, s. 149, poz. 998 Waga: 2,86
- MAREK AURELIUSZ (161—180 r.)
8. 175—176 r. Av. [M ANTON] INVS AVG — [GERM SARM] Głowa Marka Aureliusza w wieńcu w prawo.
Rv. [TR P XXX] — IMP VII [COS III] Aequitas w długiej szacie stoi w lewo, trzymając w wyciągniętej prawej ręce wagę i róg obfitości w lewej ręce.
Mat. IV, s. 482, poz. 672 Waga: 2,75
- FAUSTYNA II (żona Marka Aureliusza)
9. 161—176 r. Av. FAVSTINA — AV[GVS]TA Popiersie Faustyny w prawo z draperią na ramionach.
Rv. [SA — LVS] Postać w długiej szacie stoi w lewo przed ołtarzem, trzymając paterę w wyciągniętej prawej ręce.
Mat. IV, s. 404, poz. 141. Waga: 2,85
10. 161—176 r. Av. FAVSTINA — AVGV[S]TA Popiersie Faustyny w prawo z draperią na ramionach.

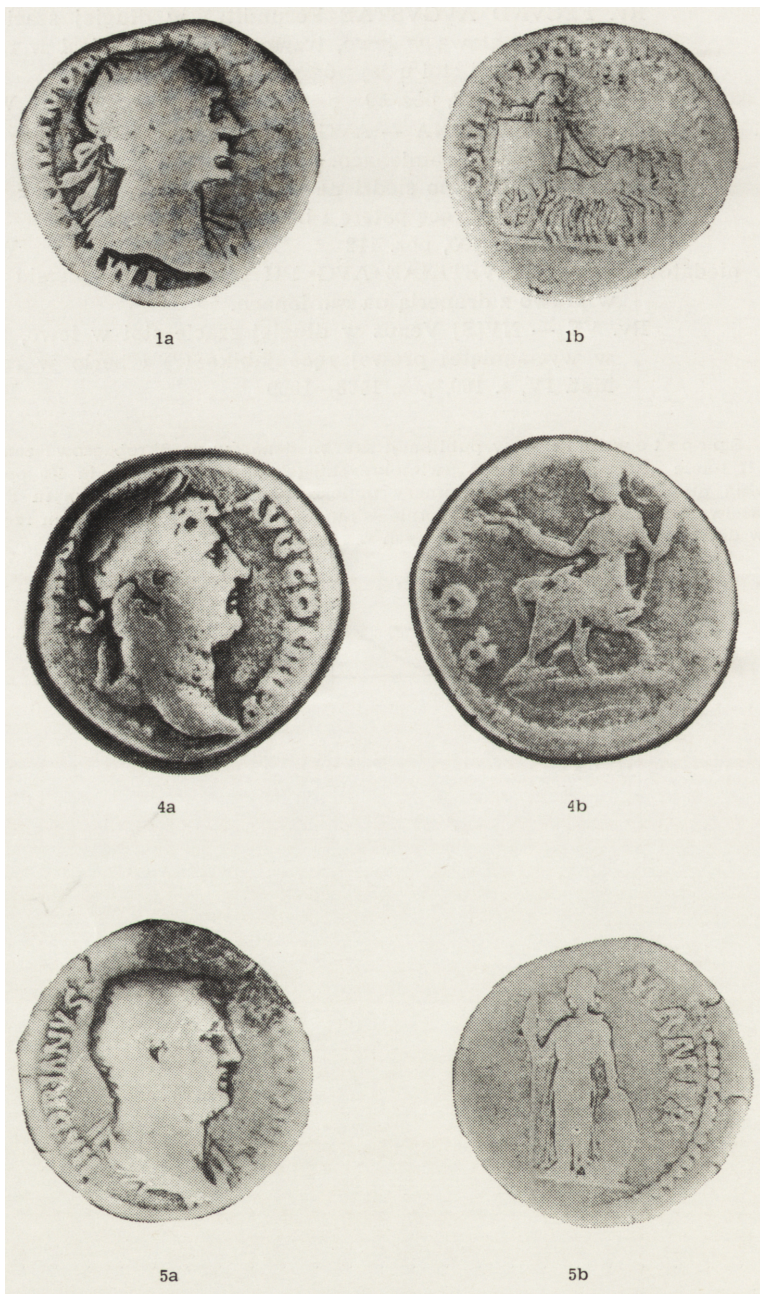
- Rv. IV — [NO] Juno w długiej szacie stoi w lewo, trzymając w wyciągniętej prawej ręce paterę i berło w ręce lewej.
Mat. IV, s. 400, poz. 109 Waga: 3,02
11. 161—176 r. Av. FAVSTINA AVGV[S]TA] Popiersie Faustyny w prawo z draperią na ramionach.
Rv. FECVND AVGVSTAE Fecunditas w długiej szacie stoi na wprost z głową w lewo, trzymając dwoje dzieci w ramionach. Dwoje dzieci stoi u jej nóg po obu stronach.
Mat. IV, s. 398, poz. 89 Waga: 2,93
12. 161—176 r. Av. [F]AVSTINA — AVGV[STA] Popiersie Faustyny w prawo z draperią na ramionach.
Rv. IV — NO Juno siedzi na tronie w lewo, trzymając w prawej wyciągniętej ręce paterę i berło w ręce lewej.
Mat. IV, s. 400, poz. 112 Waga: 2,85
13. niedatowany Av. FAVSTINAE AVGV PII AVGV FIL Popiersie Faustyny w prawo z draperią na ramionach.
Rv. VE — NV[S] Venus w długiej szacie stoi w lewo, trzymając w wyciągniętej prawej ręce jabłko (?) i berło w ręce lewej.
Mat. IV, s. 160, poz. 1068—1069 Waga: 3,09

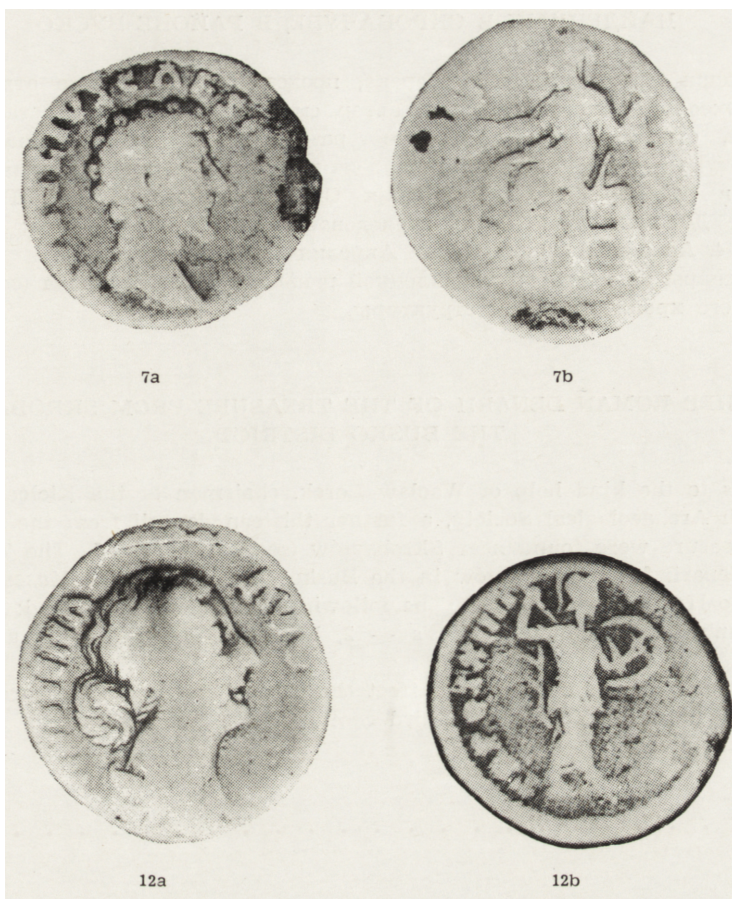
Sprostowanie — w publikacji skarbu denarów ze Skrobaczowa zamieszczonej w II tomie „Rocznika Muzeum Świętokrzyskiego” zdjęcia na stronie 130 opatrzone są mylną numeracją. To znaczy numery umieszczone pod rzędem górnym denarów są właściwe dla rzędu dolnego, i odwrotnie — numery widniejące pod dolnym rzędem denarów dotyczą egzemplarzy umieszczonych w rzędzie górnym.

DENARY RZYMSKIE ZE SKARBU ZE SKROBACZOWA

(numery odpowiadają numeracji denarów w katalogu)

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ СВЕДЕНИЯ О РИМСКИХ ДЕНАРАХ,
НАЙДЕННЫХ В СКРОБАЧУВЕ, В РАЙОНЕ БУСКО

Благодаря помощи Вацлава Лорека, председателя келецкого отдела Польского Археологического Общества, автор смог ознакомиться с остальными 13 денарами, относящимися к частично разрозненному кладу, обнаруженному в Скробачуве (см. Я. Кучиньский, Клад из римских денаров, найденный в Скробачуве, в районе Буско, „Ежегодник Свентокшиского Музея”, II/1964, стр. 115—136). Дополнительно были исследованы следующие денары: Траяна 1, Адриана 4, Антонина Пия 2, Марка Аврелия 1 и Фаустины II 5.

Эти денары не меняют установленной раньше датировки клада (середина III в.н.э.) и его хронологической структуры.

FURTHER ROMAN DENARII OF THE TREASURE FROM SKROBACZÓW,
THE BUSKO DISTRICT

Thanks to the kind help of Waclaw Lorek, chairman of the Kielce branch of the Polish Archaeological Society, a further thirteen denarii from the partly dispersed treasure were found near Skrobaczów (see: Kuczyński J., The Treasure of Roman Denarii from Skrobaczów in the Busko District, *Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego* II (1964, pp. 115—136). The following denarii were obtained: Trajan's — 1, Hadrian's — 4, Antoninus Pius's — 2, Marcus Aurelius's — 1, and Faustina's II-5.

The denarii in question do not affect the chronology of the treasure, formerly established for the middle of the third century A. D., and hardly alter its chronological structure.